történeti kutatások egész sora már eddig is a gyermekkel való helyes és tudatos foglalkozást tárja elénk.

Ruttmann feladata igen nehéz volt. Mindent adni és mégse sokat. A *minden* azonban az ilyen munkában a lényeget jelenti s az egyes főbb problémáknak éles körülhatárolását. S ebben a tekintetben *Ruttmann* könyve ellen itt-ott kifogást emelhetünk. Az iskolásgyermek anthropológiájáról, fiziológiájáról szóló részt nem kapjuk egységesen, egy fejezetben. Az első és a harmadik rész is foglalkozik ezekkel a kérdésekkel; ott a módszert, itt az eredményeket olvashatjuk. Mindenesetre világosabb képet nyer az olvasó, ha egységes összefoglalást ad a szerző. A testi fejlődésről szóló fejezetet túl részletezőnek találom. Az az olvasó, ki nem foglalkozott eddig is anthropológiával és fiziológiával, csak nagy nehézségek árán tudja az igazán fontosat kiszedni ebből a részből. A gyermek testi fejlődéséről szóló fejezet pl. a nagy közönség vagy az irodalomban kevésbbé jártas pedagógus számára nem egyéb, mint számok halmaza. Adattömegekkel szabad, sőt kell dolgozni, de csak akkor, ha eredeti dolgozattal lépünk az olvasó elé vagy ha tisztán szakközönségnek írunk. *Ruttmann*-nak ez az összefoglaló munkája valóban akkor nyert volna értékében, ha minden fejezet végén pontokban összefőglalva kaptuk volna az eddigi eredményeket.

A könyv pszichológiai része határozottan fölülmúlja a testtanit. A szerző itt teljesen otthonos. Szépen, világosan írja meg az iskolásgyermek lélektanát, ügyesen szólaltatja meg magukat a szerzőket, rendszerint kutatásaik eredményeit közölve. Igen érdekes a gyermek nyelv- és logikai-mathematikai fejlődéséről szóló rész; minden nyelvésznek és minden mathematikusnak meg kellene szívelnie az itt közölt eredményeket.

A munkát végtelenül becsessé teszi az a hatalmas irodalmi jegyzék, mely minden fejezet végéhez csatlakozik. Az embert szinte megszédíti a szerző ezzel az óriási repertoriummal, mellyel dolgozik. Így természetesen nem csoda, ha a sok ezernyi cím és szám közé hiba is csúszott be. Így pl. a 157. lapon e sorok írójának olyan munkát is tulajdonít (Ein bemerkenswerter Fall stb.) a szerző, mely nem a tolla alól került ki. Ezek a hibák azonban a könyv lényegén nem változtatnak. *Ruttmann* munkáját minden pedagógus szívesen fogja forgatni. *Vértes O. József.*

Bittenbinder Miklós: A magyar leányreáliskola kérdése. Budapest, 1918, 8° 24 l., 1 K (kny. az Urániából).

Bittenbinder a leánygimnáziumok fellendülését (bár örömmel

látja) beteges tüneménynek tartja. A leányok részint azért keresik fel ez iskolát, mert ez ad egyedül jogosítást az egyetemre, részint azért, mert most csak itt végeznek igazán értékes pedagógiai munkát. A leánykózépiskolai reform azonban nem vette figyelembe a nők minden szükségletét s nem gondoskodott a nők reális tehetségének kiképzéséről. Minthogy a háború után diadalmaskodni fog a polgári szellem és munka s minthogy a műegyetem meg fog nyilni a nők előtt is, meg kell alkotni a leányreáliskolát. Vázolja ennek tanszervezetét. Elmarad belőle a latin és görög nyelv, melyek érzelmi és erkölcsi képzőerejét átveszi a magyar nyelv és történelem, logikai képzőerejét pedig a mathematika és a természettudományok. Ez utóbbiak tanítására különös gond fordítandó. Tantárgyak a következők: vallástan, magyar nyelv, modern nyelvek, világirodalomtörténet, földrajz, jog, nemzetgazdaságtan, szociológia ismertetése, lélektan, logika, erkölcstan, filozófia, pedagógia, történelem, mathematika, fizika, kémia, embertan, egészségtan, zene, esztetika, művészettörténet, háztartástan, gyorsírás, gépírás, tánc. A tantárgyak mellé óratervet is ad. Az idő gazdaságos kihasználására kíván a nőneveléstan sajátos alapelvein felépülő tanítást, eleven, színes módszert, az adathalmaz csökkentését s a tudományok valamennyi értékes eredményének feltüntetését. Az óratartamot 40 percre kívánja csökkenteni. Hangsúlyozza a testnevelés fontosságát. Bízik a leányreáliskola életképességében, de ezt intézményesen is biztosítani kívánja; mindazt a jogosítást kéri számára, ami a fiúgimnáziumnak megvan, kivéve a theologiai pályára való képesítést. A terv kipróbálására ajánlja egy próbaiskola szervezését Budapesten. — Hisszük, hogy leányreáliskola életrevaló gondolatát az élet igazolni fogja.

(Debreczen.) *Nánay Béla.*

Nógrády László: A mese. Válaszok a bírálatra és viszonválasz.

I. A *M. P.* f. é. 5—6. számában Lakatos Pál úr Nógrády László dr. könyvének (A mese) bírálatával kapcsolatosan megtámadja a Magyar Gyermektanulmányi Társaság könyvkiadó vállalatát. Azt állítja, hogy e vállalattal «csak a selejtezésre váró munkák száma szaporodott». «A Gyermektanulmányi Könyvtár szerkesztése a káros dilettantizmus bélyegét viseli magán.» «Nógrády, a könyvtár szerkesztője, a hét kötet közül immár egy másodikat is maga ír meg.» Minthogy egy irányt és eszmét képviselő egyesületről s pusztán irodalmi és tudományos célokat szolgáló vállalatról, tehát nagy erkölcsi értékekről van szó, méltóztassék megengedni, hogy röviden reflektálhassak Lakatos Pál úr fenti kijelentéseire.